

بررسی میزان تنبلی اجتماعی جوانان و نقش آن در توسعه پایدار (مورد مطالعه: جوانان شهر تهران)

نرگس اثباتی^۱، زهرا زارع^۲، نوروز هاشم زهی^۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۵/۲۳

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۲/۱۹

DOI: 10.30495/JISDS.2022.67156.11724

چکیده

این پژوهش با هدف شناخت میزان تنبلی اجتماعی جوانان شهر تهران به عنوان یک مانع توسعه پایدار و عوامل موثر بر آن صورت گرفته است. بدین منظور از بین عوامل و متغیرهای گوناگون مؤثر، ویژگی‌های فردی و خانوادگی جوانان و حمایت‌های اجتماعی شامل: حمایت عاطفی، حمایت مالی، حمایت خدماتی، حمایت مشورتی، حمایت مصاحبتی و حمایت اطلاعاتی به عنوان متغیرهای مستقل انتخاب شدند. روش تحقیق در این پژوهش، پیمایش می‌باشد و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه با اعتبار سازه است. جامعه آماری، جوانان ۱۸ تا ۳۵ سال شهر تهران هستند. حجم نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران ۴۰۰ نفر محاسبه شد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که میزان تنبلی اجتماعی در سطح متوسط است. بین سن، جنسیت و میزان حمایت اجتماعی خانواده با میزان تنبلی جوانان رابطه معنادار وجود دارد. تنبلی اجتماعی مانعی برای مشارکت خودجوش و تاثیرگذار جوانان در امور جامعه محسوب می‌شود و این موضوع در فرایند توسعه پایدار نقش منفی و مهمی ایفا می‌کند.

واژگان کلیدی: توسعه پایدار، تنبلی اجتماعی، حمایت اجتماعی، جوانان

^۱ کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق، تهران، ایران.

^۲ استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

(Email: Zzare@iauet.ac.ir)

^۳ استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق، تهران، ایران.

مقدمه

بنا به نظر مکئزی (۲۰۰۴) توسعه پایدار اجتماعی، توسعه ای است که: نیازهای اساسی به غذا، سرپناه، آموزش، شغل، درآمد، شرایط زندگی و فعالیت را تامین می کند. عدالت خواه باشد و این اطمینان را بدهد، که منابع توسعه کاملاً در سراسر جهان به تساوی و منصفانه توزیع می شود. رفاه فیزیکی، ذهنی، اجتماعی جمعیت را ارتقاء داده و یا حداقل از بین ببرد. آموزش، خلاقیت و توسعه توان انسانی را برای کل جامعه ترویج نماید. میراث فرهنگی و زیستی را حفظ کرده و احساس ارتباط با تاریخ و محیط زیست را تقویت کند. مردم سالارانه باشد و مشارکت و دخالت شهروندان را ترویج کند. شرایط زندگی را بهتر کرده و بین طراحی شکل محل های عمومی شهر با رفاه اجتماعی کالبدی و شور و هیجان ساکنان شهر ارتباط برقرار نماید. انسان محوری و حس تعلق شهروندان به شهر و جامعه جزء اصلی ترین عوامل توسعه پایدار اجتماعی محسوب می شود (مطلق و فرهادی پور، ۱۳۹۹: ۱۱۰). بر این اساس نقش شهروندان در امور شهری و جامعه حایز اهمیت است و در صورتی که افراد تمایلی برای مشارکت اجتماعی نداشته باشند، فرایند توسعه با کندی و مانع روبرو خواهد شد که پدیده و معضلی تنبلی اجتماعی در این زمینه بسیار تاثیر گذار است.

تنبلی به معنای تن پروری، کاهلی و سستی به کار رفته است. برخی جامعه شناسان تنبلی اجتماعی^۱ را با کرخی و رخوت اجتماعی مترادف دانسته و رشد کند حرکت اجتماع را تنبلی اجتماعی نامیده اند. در این تعریف مضمون هایی مثل عدم پذیرش تحولات جدید و قبول تداوم حرکت های نامنطبق با حیات اجتماعی را از مختصات تعاریف تنبلی اجتماعی می دانند (بیرانوند، ۱۳۹۴). تنبلی اجتماعی در کلی ترین برداشت مترادف با فقر حرکتی است با این توضیح که فرد هیچ علاقه و اشتیاقی از خود نشان نمی دهد و از کار و فعالیت گریزان است. چنین فردی به تعلل ورزی در امور کوچک و بزرگ خود در زندگی شخصی و مناسبات اجتماعی می پردازد و تغییر و تحول در زندگی را از دیگران انتظار دارد و تصمیم گیری و تصمیم سازی را به دیگران محول می سازد (جوادی یگانه، ۱۳۸۳: ۷). در تنبلی اجتماعی ما با موقعیتی روبه رو هستیم که گروه، تضعیف رفتار شخصی را سبب می شود. در جامعه ای که تنبلی رخنه می کند، افراد آن برای انجام امور کوچک و بزرگ در زندگی شخصی و مناسبات اجتماعی و عمومی همیشه کار امروز را به فردا می اندازند، تصمیم سازی و تصمیم گیری را به دیگران واگذار می کنند، تغییر و تحولی که آرزو می کنند بدون کوچک ترین اقدامی از دیگران انتظار می کشند و برای هرانتهایی تعلل می ورزند (جوادی یگانه و همکاران ۱۳۹۰: ۱۱۲) تنبلی اجتماعی گاه محصول تنبلی افراد جامعه و برآیند تنبلی آن ها است. یعنی وقتی کثیری از افراد، بی عمل و لذت طلب هستند، در سطح جامعه نیز این فرایند مشاهده می شود (بیرانوند، ۱۳۹۴: ۱۶).

اهمیت بحث تنبلی اجتماعی از آن روست که عدم درگیری فعال و عدم مشارکت در فعالیت های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی را می توان یکی از موانع اساسی در باب توسعه نیافتگی در نظر گرفت. اگر اعضای جامعه به عنوان عناصر تشکیل دهنده نظام اجتماعی وظایف خود را نشناخته و به آن عمل نکنند، به کل جامعه آسیب وارد می شود، چرا که هر جامعه برای بقا و دوام نیازمند افراد فعال است لذا وجود افراد منفعل زیان های عمده ای را هم برای جامعه و هم برای خود افراد به دنبال دارد و با در نظر گرفتن هزینه های تنبلی اجتماعی توجه به آن جایز و ضروری است.

در این میان مسئله تنبلی اجتماعی در میان قشر جوان کشور قابل توجه و اهمیت زیادی است؛ زیرا جوانان می توانند نقش تعیین کننده ای در توسعه جامعه داشته باشند. بی تردید لازمه رشد و شکوفایی جامعه ای، رشد و شکوفایی سرمایه های آن جامعه به ویژه جوانان است که با نیروی فکر و تلاش خود این شکاف و تضادهای موجود را کمرنگ تر کنند و موجبات رشد و پیشرفت جامعه را فراهم سازند؛ از این وجود این خصوصیت در آن ها بر پیشبرد اهداف کشور تاثیر منفی می گذارد.

تنبلی به عنوان یک رفتار اجتماعی، متأثر از عوامل گوناگونی است از جمله می توان به ضعف نظارت بر عملکرد افراد، ضد ارزش نبودن تنبلی، جدایی دولت-ملت، فقدان قانون، تقدیرگرایی، خود اثر بخشی، بی قدرتی، بیگانگی اجتماعی، بی هنجاری؛

^۱ Social laziness

فقدان نظارت، متمایز نبودن سهم کار هر فرد، تعریف تشدن مسئولیت ها، بزرگ بودن اندازه گروه، فضای حاکم بر جامعه، مزایای طفره رفتن از کار، عدم سپردن کار نامناسب و غیره اشاره کرد. (جوادی یگانه و فولادیان، ۱۳۹۱ و گراوند، ۱۳۹۳)

نتایج تحقیقات در مجموع نشان می‌دهد که میزان تنبلی مردم در ایران (۷۸،۱۱) است. این در حالی است که این میانگین در میان کشورهای جهان ۴۶،۸۸ می‌باشد و تفاوت میانگین میزان تنبلی بین کشور ایران و کلیه کشورهای جهان معنادار است. بدین معنی که تنبلی در کشور ایران (درسال‌های مورد مطالعه) به صورت معناداری بیشتر از میانگین کشورهای جهان بوده است. در سطح طبقه بندی کشورها و مقایسه میانگین تنبلی آن‌ها با ایران نیز با توجه به میانگین‌ها کشورهای عربی (۸۵،۱۳)، ایران (۷۸،۱۱)، کشورهای آفریقایی (۷۲،۸۹)، کشورهای آسیای شرقی و آسیای جنوبی (۴۸،۱۳)، کل جهان (۴۶،۸۸)، کشورهای آمریکای لاتین و کارائیب (۴۴،۴۷)، کشورهای ثروتمند (۳۶،۷۳)، کشورهای آمریکای شمالی و اروپایی (۳۵،۳۶) می‌توان گفت که کشورهای عربی رتبه اول را در تنبلی دارند و ایران با فاصله کمی بد از کشورهای عربی در رتبه دوم قرار دارد. کشورهای آفریقایی نیز با فاصله بسیار نزدیکی بعد از ایران در رتبه سوم جهانی قرار می‌گیرند. در ادامه کشورهای آمریکای شمالی و اروپایی و کشورهای ثروتمند کمترین میانگین تنبلی را در سطح جهان دارند (جوادی یگانه و همکاران، ۱۳۹۰).

تنبلی اجتماعی در جوانان می‌تواند به عنوان یک مانع در توسعه پایدار باشد چرا که مشارکت مردم در امور خود یکی از اصول توسعه است. با توجه به اهمیت و نقشی که تنبلی اجتماعی می‌تواند بر توسعه داشته باشد، این تحقیق میزان تنبلی اجتماعی جوانان و نقش عوامل فردی و خانوادگی موثر بر آن را مورد بررسی قرار می‌دهد.

پیشینه تحقیق

- پورمرادی، و مرادنژادی (۱۴۰۰) در بررسی رابطه بین ویژگی‌های فردی و تنبلی اجتماعی جوانان روستایی استان ایلام به این نتیجه رسیدند که مسئولیت پذیری، روان رنجوری و محل سکونت هفده درصد واریانس تنبلی اجتماعی را تبیین کردند.

- جعفری (۱۳۹۹) در پژوهش خود به نقش سرمایه انسانی در توسعه پایدار می‌پردازد و بیان می‌کند که سرمایه انسانی در ایران به دلیل عدم توجه به آموزش‌های کاربردی، کیفیت آموزش و به کارگیری در موقعیت‌های شغلی نامتناسب با تحصیلات نه تنها منجر به افزایش رشد اقتصادی نشده است بلکه با اخلال در روند تخصیص بهینه منابع و اتلاف منابع، کاهش رشد اقتصادی را نیز به همراه داشته است.

- قاضی نژادیان شوشتری (۱۳۹۶) در پژوهشی در شهر اهواز نشان می‌دهد، تقدیر گرایی با دارا بودن اثر کل ۰،۳۱۰ در تبیین واریانس متغیر تنبلی اجتماعی از بیشترین قدرت برخوردار است.

- صالحی صدقیانی و همکاران (۱۳۹۶ و ۱۳۹۹) در پژوهش خود اشاره می‌کند، بین سرمایه روانشناختی و کاهش تنبلی اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد؛ همچنین رابطه معناداری بین کاهش تنبلی اجتماعی و بهبود عملکرد منابع انسانی وجود دارد. رهبری پرهیزگاران موجب می‌شود سطوح بالایی از مشارکت، تعهد بیش تر نسبت به تعالی و پشتیبانی بیش تر از نوآوری در سازمان تجربه شود، موجبات بهبود عملکرد سازمانی و رفتارهای فراتر از نقش را فراهم کرده و کاهش چشم گیر تنبلی اجتماعی را به دنبال خواهد داشته باشد.

- سیدجوادی و همکاران (۱۳۹۵) در مطالعه خود به نقش سرمایه انسانی به عنوان محور اساسی در رشد اقتصادی نسبت به سرمایه‌های فیزیکی اشاره می‌کنند.

- بیرانوند (۱۳۹۴) در مطالعه خود به بررسی موضوع تنبلی اجتماعی و مقایسه آن میان شهروندان یزد و خرم‌آباد پرداخته است، یافته‌ها نشان داد که نبود انگیزه پیشرفت و غضب اخلاقی در سطح خرد و بیگانگی سیاسی و عام گرایی در سطح کلان با ۰،۴۸ درصد مهم ترین تبیین کننده‌های تنبلی اجتماعی در این پژوهش می‌باشد.

- یگانه در یک پژوهش پیمایشی در سال ۱۳۸۸ با نتایج پژوهش نشان می‌دهد حداقل میزان گرایش به تبلی در تهران ۲۰٪ است که تفسیر این یافته روند گرایش به تبلی در تهران را روبه افزایش نمی‌داند اما قابل تأمل است؛ و در ادامه با توجه به نتایج حاصله، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر تبلی را می‌توان، تقدیرگرایی، احساس بی‌قدرتی و خودمداری دانست؛ و در نهایت پایین بودن میزان تمایل به تبلی در تهران، نشانه پایین بودن میزان تبلی نیست چون وضعیت اجتماعی تسهیل‌کننده تبلی در جامعه است.

- لیدن و همکاران^۱ (۲۰۰۴) اشاره می‌کنند که تبلی اجتماعی تابعی از روان‌شناسی پیچیده رابطه شخص و موقعیت است. لیکن سرعت مطالعات مربوط به تعیین‌کننده‌های موقعیتی تبلی بیش از تعیین‌کننده‌های شخصیتی آن بوده است. به طورمتداول هنوز افرادی که برای شغلی یکسان انتخاب می‌شوند دارای مهارت، دانش و توانایی تقریباً یکسانی هستند اما علیرغم این قضیه ممکن است عملکرد متفاوتی را بروز دهند. این تفاوت‌ها، مربوط به تفسیر متفاوت افراد از حوادثی است که با آن مواجه خواهند شد (گراوند، ۱۳۹۳: ۴۲).

مبانی و چهارچوب نظری

توسعه پایدار به معنای تلفیق اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی برای حداکثر سازی رفاه انسان فعلی بدون آسیب رسانی به توانایی نسل‌های بعدی برای برآوردن نیازهایشان است (سیاه پوش، ۱۳۹۴). پایداری اجتماعی تحت عنوان زندگی سالم و بارور و هماهنگ با طبیعت تعریف

شده است. در این تعریف بقا و حیات جامعه، همگام با حفظ کیفیت محیطی و مرتبط با نظام‌های اقتصادی در جهت دستیابی به بالاترین در سطح رضایت از زندگی است. در سطح عملیاتی، پایداری اجتماعی ناشی از اقداماتی در زمینه موضوعات کلیدی که شامل عرصه‌های اجتماعی افراد و جوامع برای ظرفیت‌سازی و توسعه مهارت‌ها برای رفع نابرابری‌های زیست محیطی و فضایی می‌شود. در این تعریف پایداری اجتماعی با اصولی همچون عدالت و سلامت، با مسائل در حال ظهور در مورد مشارکت، نیازها، سرمایه‌های اجتماعی، اقتصاد، محیط‌زیست و اخیراً با مفاهیمی مثل شادی، رفاه و کیفیت زندگی در ارتباط است (زارع و همکاران، ۱۳۹۹).

نقش مشارکت اجتماعی در توسعه پایدار بسیار مهم است، منظور از مشارکت شهری و اجتماعی، شرکت و حضور جدی، فعال، آگاهانه و ارادی، سازمان یافته و موثر افراد، گروه‌ها و سازمان‌های شهری در فعالیت‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی زندگی برای نیل به اهداف جمعی زندگی اجتماعی است. مشارکت مردمی اصل موفقیت طرح‌های توسعه محسوب می‌شود (اقتصادی، ۱۳۹۲)

در این پژوهش تلاش می‌شود با تکیه بر «نظریه انتخاب عقلانی»^۲ حدود مفهومی تبلی اجتماعی بیان و روشن شود. در نظریه انتخاب عقلانی، جامعه مجموعه‌ای از افراد است که کنش عقلانی دارند. کنش عقلانی در این منظر، کنش عقلانی معطوف به هدف در تعریف وبر یا کنش مبتنی بر عقلانیت ابزاری است. این افراد آگاه و مختار و هدفمند در هر شرایطی به دنبال بیشینه کردن سود خود هستند و کنشگر کنشی را انتخاب می‌کند که حداکثر فایده را نصیب او سازد (کلمن، ۱۳۷۷ به نقل از جوادی یگانه و هاشمی، ۱۳۸۷). در نظریه کلمن کنشگران و منابع، دو عنصر کلیدی هستند. منابع آن چیزهایی‌اند که کنشگران بر آن‌ها تسلط دارند و به آن‌ها علاقه مندند. با توجه به این دو عنصر، کلمن شرح می‌دهد که چگونه کنش متقابل آن‌ها به سطح نظام می‌انجامد. این امر براین واقعیت مبتنی است که کنشگران منابعی دارند و آن منابع مورد علاقه دیگران است. در نتیجه، کنشگران به کنش‌هایی می‌پردازند که متضمن دیگران است و یک نظام کنش، یعنی یک ساختار، در میان آن‌ها ظهور می‌کند (ریترز، ۱۳۹۴: ۲۸۵)

^۱ Liden, Wayne, Jaworski & Bennett

^۲ Rational choice theory

در مجموع می‌توان گفت، فرد باید اهداف اجتماعی، محدودیت‌های اجتماعی و انتظارات اجتماعی را بررسی نماید تا بتواند انتخاب مناسبی داشته باشد. مطابق با نظریه انتخاب عقلانی جهت‌گیری جوانان نسبت به تبلی حاصل از ترجیح عاقلانه کنشگری است که تحت شرایط و وسایل خاص محیط شکل می‌گیرد که ضرورت بررسی آن‌ها به منظور شناخت بهتر موضوع اهمیت می‌یابد.

کومر (۱۹۹۵) نمودهای تبلی اجتماعی را به پنج دسته طبقه‌بندی می‌کند:

- ۱- طفره روی تلافی جویانه: در این حالت افراد برای جلوگیری از سوء استفاده دیگران از تلاش آنها از سوی سایر اعضای گروه، تلاش خود را کاهش می‌دهند تا به احساس خود در مورد این بهره‌کشی دیگران از آن‌ها پاسخ دهند.
- ۲- طفره روی ناشی از ناامیدی: زمانی که فرد حس کند بر خروجی کار تأثیر چندانی ندارد و تلاش وی در عملکرد گروه نقش مهمی بازی نمی‌نماید، احساس دل‌سردی در وی به وجود آمده و بالطبع، با این احساس از تلاش خود کم می‌نماید. در این موارد نقش رهبری و انگیزشی مدیران گروه اثر زیادی در جلوگیری از این نوع طفره رفتن دارد.
- ۳- طفره روی برای کم‌رنگ کردن: افراد در گروه گاهی احساس می‌کنند که شایستگی لازم در آنها نسبت به سایر اعضای گروه کمتر است، لذا تلاش می‌کنند با کم کردن خود در جمعیت و نشان ندادن خود در گروه از اینکه نالایق و بدون شایستگی دیده شوند، جلوگیری نمایند.
- ۴- طفره روی برای گوشه‌گیری: در این حالت، فرد به سبب احساس غیرضروری بودن تلاش می‌نماید، خود را به حاشیه‌کشانده و از دید افراد دور باشد. در اینجا وی نتایج کار خود را ارزشمند نمی‌بیند و از این رو، گوشه‌گیری را بر می‌گزیند.
- ۵- طفره روی برای بالاتر بردن خود: از آنجا که انسان تمایل ندارد که نالایق و ناقص دیده شود، وقتی افراد در قالب گروه فعالیت می‌کنند و از سوی دیگر، توانایی لازم در انجام وظایف خود را ندارند، مشارکت زیادی در گروه از خود نشان نمی‌دهند تا نقص خود را بروز ندهند و خود را بالاتر ببرند. (چیت‌سازیان و مرتضوی، ۱۳۸۹)

روش‌شناسی

تحقیق حاضر از نوع تحقیقات کمی است که از روش اسنادی و پیمایش بهره گرفته است. بنابراین واحد مشاهده این پژوهش، فرد (جوان) و سطح تحلیل آن نیز، خرد است. جامعه آماری این تحقیق جوانان ۱۸-۳۵ ساله ساکن تهران می‌باشد. طبق اطلاعات، مرکز آمار ایران جمعیت جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله تهران حدود ۱۱۹۳۴۷۹ می‌باشد. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۸۴ نفر بدست آمده است که در این تحقیق ۴۰۰ نفر مورد پرسش قرار گرفته‌اند.

$$n = \frac{1193479 \times (3.84)^2 \times 0.5 \times 0.5}{1193479 \times 0.0025 + 3.84 \times 0.5 \times 0.5} \cong 384$$

در این پژوهش به دلیل ساختار جامعه آماری از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شده است. تهران به ۵ خوشه شمال غرب، شمال شرق، جنوب شرق و جنوب غرب و مرکز تقسیم و از هر خوشه به تصادف یک منطقه انتخاب شده است. در خوشه بعدی محلات در هر منطقه منتخب به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند و در ادامه در هر محله نمونه به شیوه در دسترس مورد پرسش قرار گرفته‌اند.

متغیرهای این تحقیق عبارتند از: تبلی اجتماعی جوانان و متغیرهای مستقل: سن جوانان، جنسیت جوانان، تحصیلات جوانان، وضعیت اقتصادی و مالی خانواده و حمایت اجتماعی خانواده می‌باشد.

ابزار جمع آوری داده‌ها پرسشنامه است. پرسشنامه تبدیلی اجتماعی از کار کومر (چیت سازیان و مرتضوی، ۱۳۸۹) و حمایت اجتماعی از کار ولمن (اوجی، ۱۳۹۳) استفاده شده است؛ و دارای اعتبار سازه هستند و روایی آن‌ها در تحقیقات مشابه تایید شده است که گویه‌ها و انواع آن در جداول زیر آمده است و در طیف ۵ درجه‌ای از همیشه تا هرگز سنجیده شده است.

جدول شماره ۱: انواع و گویه‌های سنجش تبدیلی اجتماعی

گویه‌ها	انواع تبدیلی اجتماعی
زمانیکه احساس می‌کنم از تلاشم در خانواده یا جامعه سوء استفاده می‌شود از میزان فعالیت کم می‌کنم.	تنبلی تلافی جویانه
زمانیکه احساس می‌کنم خانواده یا جامعه در پی بهره‌کشی از تلاش من است، از انرژی کمتری استفاده می‌کنم.	
زمانیکه احساس می‌کنم جامعه یا خانواده از توان من صرفاً به خاطر رسیدن به اهداف خود استفاده می‌کند، از مشارکت کمتری می‌کنم.	
زمانیکه احساس می‌کنم فعالیت بر خروجی کار خانواده و یا جامعه تاثیری ندارد انرژی کمتری را صرف می‌کنم.	تنبلی از ناامیدی
وقتی احساس می‌کنم تلاشم در عملکرد خانواده یا جامعه نقش موثری ندارد از فعالیت کم می‌کنم.	
وقتی از تاثیر عملکردم بر اهداف خانواده یا جامعه دلسرد می‌شوم تمایلی برای صرف انرژی را ندارم.	
وقتی احساس می‌کنم شایستگی من نسبت به سایر اعضای خانواده یا جامعه کمتر است، کارم را با انرژی کافی انجام نمی‌دهم.	تنبلی برای کم‌رنگ کردن
زمانیکه احساس می‌کنم شایستگی انجام مسئولیت محول شده از سوی خانواده یا جامعه را ندارم از انجام فعالیت طفره می‌روم.	
وقتی دیگر اعضای خانواده یا جامعه را از خود لایق‌تر و تواناتر می‌بینم، وظیفه‌ام را با توان کامل انجام نمی‌دهم.	
زمانیکه احساس می‌کنم وجودم برای دیگر اعضای خانواده یا جامعه غیر ضروری است از انجام وظیفه‌ام طفره می‌روم.	تنبلی برای گوشه‌گیری
وقتی نتایج کار خود را در خانواده یا جامعه ارزشمند نمی‌بینم، از فعالیت کم می‌کنم.	
زمانیکه احساس می‌کنم با تلاشم در خانواده یا جامعه فعالیت خاصی انجام نمی‌شود مشارکت کم را کم می‌کنم.	
زمانیکه احساس می‌کنم وقتی در خانواده یا جامعه فعالیت بیشتری داشته باشم ایراداتم بیشتر مشخص می‌شود، فعالیت کم را کم می‌کنم	تنبلی برای بالاتر بردن خود
برای اینکه نقطه ضعف‌های خود را از اعضای خانواده یا جامعه پنهان کنم فعالیت کم را کم می‌کنم که کمتر دیده شوم.	
برای اینکه موقعیت در خانواده یا جامعه به خطر نیفتد مشارکت کم را کم می‌کنم تا ناتوانایی‌هایم توسط دیگر اعضا دیده نشود.	

جدول شماره ۲: انواع و گویه‌های سنجش حمایت اجتماعی

گویه‌ها	انواع حمایت
ابراز عشق و علاقه	حمایت عاطفی
نشان دادن نگرانی و حساسیت به آینده	
گوش دادن به دردل‌ها و گلایه‌ها	
آرامش دادن در هنگام عصبانیت و اضطراب	
حفظ راز	
پرستاری و مراقبت در هنگام بیماری	
خرید هدیه	
تهیه لوازم منزل یا کار	حمایت مالی
قرض پول	
تهیه مایحتاج زندگی	
مشاوره در امور کاری	حمایت مشورتی
مشاوره در امور فنی	
مشاوره در امور خانوادگی و فنی	
مشاوره در امور اقتصادی و سیاسی	

انواع حمایت	گوبه‌ها
حمایت خدماتی	کمک در امور خانه داری
	پیگیری امور کاری
	کمک در تعمیر وسایل
	انجام خرید
حمایت مصاحبتی	کمک در اسباب کشی و نگهداری بچه یا خانه
	گفت و گو در امور مورد علاقه
	احترام گذاشتن به نظرات و عقاید
حمایت اطلاعاتی	پیگیری جهت هم صحبتی
	ارائه اطلاعات مورد نیاز
	دادن آموزش در کارها

یافته‌ها

در این مطالعه ۴۰۰ نفر مورد پرسش قرار گرفته اند که به طور مساوی ۲۰۰ نفر زن و ۲۰۰ مرد ۱۸ تا ۳۵ ساله بوده اند. میانگین سنی ۲۶ سال و بیشترین فراوانی مربوط به بازه سنی ۲۱ تا ۲۵ سال بوده که ۳۵٫۳ درصد از کل را شامل می‌شود. ۹۰ درصد افراد دارای تحصیلات دیپلم و بالاتر هستند. که تحصیلات دیپلم با حدود ۳۵ درصد بیشترین فراوانی را دارد. ۶۸ درصد از این جوانان مجرد و مابقی متأهل بوده اند. حدود ۵۷ درصد شاغل و مابقی دانشجوی، خانه دار یا بیکار بوده اند.

مادر افراد نمونه به طور متوسط ۵۱ سال و پدران ۵۷ سال سن داشتند، مادران غالباً دیپلم و زیر دیپلم بودند (با بیش ۸۰ درصد فراوانی) و پدران نیز بیش از ۷۳ درصد دیپلم و پایین تر هستند... ۸۰ درصد مادران خانه دار و بیش از ۹۴ درصد پدران شاغل یا بازنشسته هستند. میانگین بعد خانوار برابر ۴ نفر است و حدود ۸۵ درصد وضعیت مالی خانواده خود متوسط و بالاتر ابراز کرده اند که وضعیت متوسط بیشترین فراوانی را داراست. حدود ۸۰ درصد با خانواده زندگی می‌کنند. حدود ۶۰ درصد از جوانان مورد مطالعه میزان راحتی خود در خانواده، میزان صمیمیت با اعضای خانواده و میزان حمایت خانواده در مواقع ضروری را کم ابراز کرده اند.

بر اساس اطلاعات ارائه شده در جدول شماره ۳، میزان حمایت خانواده از جوانان از نظر آنها زیاد ابراز شده است (نمره میانگین ۶۹٫۵ از ۱۰۰).

جدول شماره ۳: میانگین میزان حمایت اجتماعی خانواده

متغیرهای تحقیق	تعداد سوالات	میانگین از ۱۰۰
حمایت اجتماعی کل خانواده	۲۵	۶۹٫۹

بر اساس جدول شماره ۴، میزان تنبلی در جوانان با نمره میانگین ۴۴٫۶ (از ۱۰۰) مقدار متوسطی را نشان می‌دهد، در میان انواع تنبلی اجتماعی، میزان تنبلی اجتماعی برای بالا بردن خود بیشترین میانگین و تنبلی تلافی جویانه کمترین میزان را داشته است. برای بررسی تاثیر ویژگی‌های فردی جوانان و حمایت اجتماعی خانواده بر تنبلی جوانان از رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. تحلیل رگرسیون روش آماری است که طی آن متغیر وابسته براساس متغیر یا متغیرهای مستقل تبیین و پیش‌بینی می‌شود. با توجه به جدول شماره ۶: جهت تعیین همبستگی مدل ارائه شده شامل رابطه متغیر وابسته تنبلی اجتماعی جوانان با متغیرهای مستقل (سن جوانان، جنسیت جوانان، تحصیلات جوانان، وضعیت اقتصادی و مالی خانواده و حمایت اجتماعی خانواده)، میزان

ضریب تعیین ۰,۴۸ بدست آمده است، یعنی می توان بیان نمود که ۴۸ درصد تغییرات در متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل موجود، توضیح داده می شود. جهت تعیین معناداری R^2 ، آزمون F در ناحیه بحرانی با خطایی کمتر از ۰,۰۵ معنادار است و می توان احتمال وجود رابطه بین متغیرهای تحقیق را مورد تأیید قرار داد. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می توان R^2 بدست آمده، نمونه تحقیق را به کل جامعه آماری یعنی جوانان ۱۸ تا ۳۵ سال قابل تعمیم است.

جدول شماره ۴: میانگین میزان تنبلی اجتماعی جوانان

متغیرهای تحقیق	تعداد سوالات	میانگین از ۱۰۰
تنبلی تلافی جوانان	۳	۴۸,۳
تنبلی ناشی از ناامیدی	۳	۴۹,۱
تنبلی برای کم رنگ کردن	۳	۶۰
تنبلی برای گوشه گیری	۳	۵۷,۵
تنبلی برای بالا بردن خود	۳	۶۲,۵
تنبلی اجتماعی جوانان	۱۵	۵۵,۶

بر اساس جدول شماره ۷، میزان بتاهای مدل نشان می دهد که سهم نسبی حمایت اجتماعی خانواده بر تنبلی جوانان برابر ۰,۶۱۴ است که مقدار قابل توجهی است و با توجه که این مقدار بالاتر از سایر بتاهاست می توان نتیجه گرفت اثر متغیر بر روی تنبلی جوانان از سایر متغیرها بیشتر است. همچنین سن بر تنبلی تاثیر ضعیف و معناداری دارد و مردان نسبت به زنان تنبلی جوانان بیشتری داشتند. شایان ذکر است، تاثیر تحصیلات جوانان و وضعیت اقتصادی و مالی خانواده بر تنبلی جوانان بسیار کم بوده و معنادار نیز نبود.

جدول شماره ۶: ضریب تعیین و آزمون معناداری آن

آزمون معناداری رگرسیون خطی		مقدار r2 تعدیل شده	مقدار r2
sig	آماره F		
۰,۰۰	۷۴,۷۶۳	۰,۴۸	۰,۴۸۷

جدول شماره ۷: نتایج رگرسیون بین حمایت اجتماعی خانواده بر تنبلی اجتماعی جوانان

متغیرها	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد		سطح معناداری
	B	خطای استاندارد	Beta	مقدار t	
عرض از مبدا (Constant)	۱۸,۶۸۹	۴,۱۲	-	۴,۵۳	۰,۰۰۰
جنسیت	-۶,۰۶۸	۱,۰۰۸	۰,۲۲۴	-۶,۰۲۰	۰,۰۰۰
سن	۰,۲۲۸	۰,۰۹۸	۰,۰۸۴	۲,۲۹۳	۰,۰۲۲
تحصیلات	-۰,۳۶۴	۰,۴۲۸	-۰,۰۳۲	-۰,۸۵۱	۰,۳۹۵
وضعیت اقتصادی و مالی خانواده	۰,۵۳۱	۰,۶۶۵	۰,۰۲۹	۰,۷۹۹	۰,۴۲۵
حمایت اجتماعی خانواده	۰,۵۷۲	۰,۰۳۴	۰,۶۱۴	۱۶,۶۸	۰,۰۰۰

نتیجه گیری

رشد و شکوفایی جامعه در گرو رشد و شکوفایی سرمایه های آن جامعه است تا با فکر و تلاش خود در جامعه بهتری بسازند. در نتیجه نقش جوانان و میزان پویایی آنها در جامعه و مسئولیت های اجتماعی اهمیت زیادی دارد.

عوامل ساختاری و خرد زیادی می‌تواند در پیدایش و توسعه تنبلی اجتماعی در جوانان نقش داشته باشند؛ در این مطالعه تلاش شد، تا بر اهمیت نقش خانواده به عنوان اولین کارگزار اجتماعی شدن تاکید بیشتری شود و تاثیر حمایت‌های اجتماعی خانواده از جوانان بر این مسئله اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت که نتیجه این بررسی حاکی از آن بود که با افزایش حمایت‌های اجتماعی خانواده از جوانان میزان تنبلی اجتماعی در آنها افزایش یافته است و این تنبلی در مردان بیش از زنان بوده است. همچنین وضعیت اقتصادی و اجتماعی خانواده و سن در میزان تنبلی تاثیر کمی و غیرمعناداری نشان می‌دهد که حاکی از آن است که هر سن و موقعیتی جوانان میزان تنبلی اجتماعی مشابهی داشته اند.

با توجه به اینکه تنبلی اجتماعی مانعی برای مشارکت خودجوش و تاثیرگذار جوانان در امور جامعه محسوب می‌شود و این موضوع در فرایند توسعه پایدار نقش منفی و مهمی ایفا می‌کند. لازم است تا عوامل موثر بر آن مشخص و در خصوص راهبردهایی اندیشیده و عملیاتی شود که نتایج این مطالعه تاثیر حمایت خانواده را مورد تایید قرار داد، بنابراین شیوه فرزندپروری و اجتماعی کردن فرزندان در میزان تنبلی اجتماعی بسیار موثر است و اگر چه حمایت اجتماعی یک نیاز اساسی برای رشد هر فرد محسوب می‌شود و موجب تصور مثبت و پذیرش خود، احساس محبت و عشق و ارزشمند بودن توسط فرد می‌گردد. ولیکن زیاده روی در آن نیز می‌تواند باعث پیامدهای منفی برای فرد و جامعه شود. در مورد موضوع این مطالعه به نظر می‌رسد خانواده‌های تهرانی باید در فرایند جامعه پذیری فرزندان ضمن حمایت آنها، زمینه‌های مسئولیت پذیری و مشارکت اجتماعی را نیز مد نظر داشته باشند و تا نوجوانان و جوانان با آمادگی و پذیرش بیشتری در جامعه حضور فعال و پویایی داشته باشند. هر چند نباید از نقش عوامل ساختاری دیگر چون بی‌اعتمادی، تبعیض، تقدیرگرایی و غیره غافل ماند.

منابع

- اصغری، آرزو. خداپناهی، محمد کریم. صدق پور، بهرام صالح. (۱۳۸۸). رابطه توانمندسازی و خودکارآمدی با رضایت شغلی. مجله روان‌شناسی، شماره ۴۶، ۲۲۷-۲۳۹.
- اقتصادی، نهال (۱۳۹۲). مشارکت شهروندان؛ کلید توسعه پایدار اجتماعی در محلات شهری (مطالعه موردی: محله باغشاه شهر شیراز). فصلنامه هویت شهر، ۷(۴): ۸۱-۹۷.
- اوجی، فرزانه. (۱۳۹۳). بررسی عوامل فردی و خانوادگی بر درخواست حمایت‌های اجتماعی از شبکه‌های مجازی (آنلاین) در بین دانشجویان دانشگاه آزاد. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد تهران شرق.
- پورمرادی، نیلوفر و مرادنزادی، همایون (۱۴۰۰). بررسی رابطه ویژگی‌های روان‌شناختی و جمعیت‌شناختی با تنبلی اجتماعی جوانان روستایی در استان ایلام. فصلنامه روستا و توسعه، ۲۴(۱): ۱-۲۰.
- بیرانوند، فاطمه. (۱۳۹۴). تنبلی اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه مقایسه‌ای میان شهروندان یزد و خرم‌آباد). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه یزد: دانشکده علوم اجتماعی.
- جوادی یگانه، محمدرضا و فولادیان، مجید. (۱۳۹۱). تنبلی اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۲-۱۵۳.
- جعفری، سعید؛ اسفندیاری، مرضیه و پهلوانی، مصیب (۱۳۹۹). نقش سرمایه انسانی در رشد اقتصادی، مصرف انرژی و آلودگی زیست محیطی در راستای توسعه پایدار در ایران. فصلنامه مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، ۳۴: ۷۷-۱۰۷.
- جوادی یگانه، محمدرضا و فاطمی امین، زینب و فولادیان، مجید. (۱۳۸۹-۱۳۹۰). بررسی تطبیقی شاخص تنبلی در ایران و کشورهای جهان و برخی راه‌حل‌ها، راهبرد فرهنگ، سال سوم، شماره دوازدهم و سال چهارم شماره سیزدهم، زمستان ۱۳۸۹ و بهار ۱۳۹۰.

- جوادی یگانه، محمدرضا و هاشمی، سیدضیاء. (۱۳۸۷). نگاهی جدید به مناقشه‌ی فردگرایی و جمع‌گرایی در جامعه‌شناسی. مجله نامه علوم اجتماعی، شماره ۳۳.
- جوادی یگانه، محمدرضا. (۱۳۸۳). دوراهی اجتماعی و عوامل مؤثر بر رفتار در این موقعیت، رساله دکتری جامعه‌شناسی. دانشگاه تربیت مدرس: دانشکده علوم انسانی.
- چیت‌سازیان، علیرضا و مرتضوی، سعید. (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر طفره‌روی اجتماعی در فعالیت‌های گروهی: مورد مطالعه: گروه‌های مطالعاتی دانشگاه امام صادق (ص). فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی. سال چهارم. شماره اول: ۱۶۱-۱۸۰.
- دامغانیان، حسین و موسوی داوودی، سید مهدی و فرتاش، کیارش. (۱۳۹۴). بررسی رابطه عدالت سازمانی و تنبلی اجتماعی. مدیریت فرهنگ سازمانی، دوره ۱۳، شماره ۱. ۱۱۵-۱۳۳.
- ریتزر، جرج. (۱۳۹۴). مبانی نظریه جامعه‌شناسی معاصر و ریشه‌های کلاسیک آن. ترجمه شهناز مسمی پرست. تهران: نشر ثالث.
- زارع، الهام؛ فرامرزی اصل، مهسا و عباسی پیرام، الناز. (۱۳۹۹). بررسی نقش مشارکت اجتماعات محلی در توسعه پایدار اجتماعی شهرها، ۸(ض): ۱۰۱-۱۱۷.
- سیاه‌پوش، اسحاق. (۱۳۹۴). ارزیابی متغیرهای وضعیت توسعه پایدار شهری در شهر اندیمشک و ارائه مدل متناسب. مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۸(۱): ۶۷-۸۳.
- سیدجوادین، سید رضا؛ روشندل اربطانی، طاهر و نوبری علیرضا. (۱۳۹۵). مدیریت منابع انسانی سبز یک رویکرد سرمایه‌گذاری و توسعه پایدار. فصلنامه دانش سرمایه‌گذاری، ۲۰: ۲۹۷-۳۲۷.
- صالحی صدقیانی، جمشید؛ هاشمی، سید حامد و اشجعی، راضیه. (۱۳۹۹). نقش رهبری پرهیزگاران در کاهش تنبلی اجتماعی با تحلیلی بر نقش میانجی دلبستگی شغلی. فصلنامه مدیریت منابع در نیروی انتظامی، ۳۱: ۵۵-۹۰.
- صالحی صدقیانی، جمشید؛ اشجعی دلچ، راضیه؛ صفری اوجقازفروزان. (۱۳۹۶). سرمایه روانشناختی و بهبود عملکرد منابع انسانی: تحلیلی بر نقش میانجی کاهش تنبلی اجتماعی. مجله توسعه مدیریت منابع انسانی و پشتیبانی. پیاپی ۴۴: ۱۴۱-۱۷۲.
- گراوند، سهند. (۱۳۹۳). ساخت و هنجاریابی پرسشنامه تنبلی اجتماعی نوجوانان. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- مطلق، معصومه و فرهادی پور، نگین. (۱۳۹۹). بررسی رابطه توسعه پایدار اجتماعی و حس تعلق مکانی در شهر بروجرد. مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۱۲(۴): ۱۰۹-۱۲۰.

**Study of youth social laziness and its role in sustainable development
(Case study: Tehran youth)**

Narges Moftani

Master of Social Science Research, Islamic Azad University, Tehran East Branch, Tehran, Iran

Zahra Zare*

*Assistant Professor, Department of Social Sciences, Islamic Azad University, Tehran East Branch, Tehran, Iran.
(Corresponding Author and Advisor)*

Nowroz Hashem Zahi

Assistant Professor, Department of Social Sciences, Islamic Azad University, Tehran East Branch, Tehran, Iran

Abstract: *The purpose of this study was to identify the effect of family social support on social laziness of youth in Tehran. For this purpose, among the various factors, personal and family characteristics of youth and social support including: emotional support, financial support, service support, counseling support, interview support and information support were selected as independent variables. The research method in this study is survey and the data collection tool is a questionnaire and the statistical population is young people aged 18-35 in Tehran. Statistical sample size was calculated using Cochran formula of 400 persons. The results of the hypotheses test: There is a significant relationship between family social support and youth social laziness and also the emotional, financial, service, counseling support of families is effective on youth social laziness. Social laziness is an obstacle to the spontaneous and effective participation of young people in society and this issue plays a negative and important role in the process of sustainable development.*

Keywords: *social laziness, social support, youth, family.*

---

* Email: Zzare@iauet.ac.ir (Corresponding Author)